

COVID-19 SÜRECİNDE KATILIM BANKALARI İLE ÖZEL MEVDUAT BANKALARININ PERFORMANS DEĞERLENDİRMESİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ

Harun Reşit GÜRÇAY¹

Canan DAĞIDIR ÇAKAN²

ÖZET

Bu çalışmada amaç COVID-19 öncesi dönem ile pandeminin devam ettiği 2020 ve 2021 verileri aracılığıyla katılım bankaları ile mevduat bankalarının bu durumdan etkilenme düzeyinin farklı olup olmadığının ortaya konmasıdır. Bu kapsamda örneklem olarak seçilmiş beş özel mevduat bankası ile beş katılım bankası karlılık, risk ve borç ödeme gücü, likidite, aktif kalitesi ve sermaye yeterliliği bakımından oran analizi yöntemi ile değerlendirilmiştir. Katılım bankaları ile mevduat bankaları arasındaki oransal farklılıkların istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı ise t-testi ile sınanmıştır. Elde edilen sonuçlara göre pandemi sürecinde aktif kalitesi bakımından katılım bankalarının daha verimli olduğu, bunun haricindeki değişkenlerde anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: COVID-19, KATILIM BANKALARI, MEVDUAT BANKALARI, ORAN ANALİZİ, T-TESTİ.

Jel Kodları: E50, E51, E59

¹Doktora Öğrencisi, Marmara Üniversitesi, harunresitgurcay@gmail.com

²Dr.Öğr.Üyesi, Marmara Üniversitesi, cdagidir@marmara.edu.tr.

PERFORMANCE EVALUATION OF PARTICIPATION BANKS AND PRIVATE DEPOSIT BANKS IN THE COVID-19 PROCESS: THE CASE OF TURKEY

ABSTRACT

This study aims to reveal whether the level of exposure of participation banks and deposit banks is different from the period before COVID-19 and 2020 and 2021 when the pandemic continues. In this context, five private deposit banks and five participating banks selected as samples were evaluated with the ratio analysis method of profitability, risk and solvency, liquidity, asset quality, and capital adequacy. Whether the proportional differences between participation banks and deposit banks are statistically significant was tested with the t-test. According to the results obtained, it was concluded that participation banks were more efficient in terms of asset quality during the pandemic process, and there was no significant difference in other variables.

Keywords: COVID-19, PARTICIPATION BANKS, DEPOSIT BANKS, RATIO ANALYSIS, T-TEST.

Jel Codes: E50, E51, E59

1.GİRİŞ

2008 Küresel finans krizinin etkileri ve yönetim mekanizmalarının yeniden inşası üzerine tartışmalar henüz bitmemişken 2019 yılının sonuna doğru Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıkan Covid-19 salgını ile birlikte dünya yeni bir olumsuz durum ile karşı karşıya kalmıştır (Ekren & Asal, 2020:374). Küreselleşme ve artan nüfus hareketleri ile birlikte hızla yayılan hastalık bütün dünyayı etkisi altına almıştır. Son veriler itibariyle 236.5 milyon teyitli vaka, 5 milyonun üzerinde ölüm hadisesi yaşanmış olup, 7.8 milyar doz aşı uygulanmakla birlikte hastalık yeni varyantları ile bütün sektörleri etkilemeye devam etmektedir (WHO Coronavirus (COVID-19) Dashboard, 2021). Rakamlar hastalığın boyutunu gözler önüne sermekte ve bunun bütün sektörlerde olduğu gibi bankacılık sektöründe de yansımaları olmaktadır.

Covid-19'un hem reel sektöre hem de finansal sektöre yansımaları olmuştur.(Demir & Esen, 2021:90). 2008'de başlayan, COVID-19 ile devam eden süreç bankaların da verimliliğini, sermaye yapılarını, iş süreçlerini ve dolayısıyla karlılıklarını etkilemeye devam etmektedir (Dietz, Cloude Nadeau, Ferreira, & Sengupta, 2021). IMF'nin 2020 Nisan ayı Finansal İstikrar Raporu'nda pandeminin finansal sistem üzerinde önemli bir etkisinin olduğu ve bunun artmasının kırılganlıkları arttırabileceği dolayısıyla finansal istikrarı etkileyebileceği belirtilmiştir (Global Financial Stability Report , 2020:6). Korku, panik ve belirsizlik halinin seyri ve bankaların bu duruma karşı reaksiyonları ve performansları araştırmacıların ve akademisyenlerin dikkatini çekmektedir.

Bu çalışma, 2019 yılından beri sosyal hayatı ve ekonominin bütün çarklarını etkileyen pandeminin seçilmiş özel bankalar ile katılım bankalarının performansları üzerindeki etkilerini araştırmaya odaklanmaktadır. Çalışmanın amacı katılım bankalarının kar zarar ortaklığı esasına göre çalışıyor olmasından dolayı ekonomideki dalgalanmalardan etkilenme düzeyinin araştırılmasıdır (Kahraman, 2020: 57; Yörük Eren, Özdağoğlu, & Bekçi, 2021: 554; Şensoy, Bayraktar, & Arslan, 2020: 3-11-12). Bu

kapsamda çalışmada 2017Ç3-2021Ç3 aralığında aktif büyüklük bakımından birbirine yakın düzeyde olan 5 katılım bankası ile 5 mevduat bankasının performanslarını çeşitli performans kriterleri bakımından oran analizleri kullanarak ve grafiklerle karşılaştırarak analiz edilmiştir.

Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde çalışma hakkında genel bilgiler verilmiş olup çalışmanın amacı belirtilmiştir. İkinci bölümde katılım bankalarının geleneksel bankalarla olan kıyaslamalarının yer aldığı literatür derlenmiştir. Üçüncü bölümde banka raporlarından derlenmiş veriler analiz edilerek açıklanmaya çalışılmıştır. Son bölümde ise genel bir değerlendirme yapılmıştır.

2. LİTERATÜR TARAMASI

Günümüz bankacığı her ne kadar çok eski zamanlara dayanıyor olsa da katılım bankacılığı nispeten hem dünyada hem de ülkemizde gelişimini sürdüren genç bir alandır.

Çalışmamızda olduğu gibi geleneksel bankacılık ile katılım bankacılığının birlikte ele alındığı çalışmalar aşağıda özetlenmeye çalışılmıştır.

Beck, Demirgüç-Kunt & Merrouche (2013) İslami ve konvansiyonel bankaları; iş modelleri verimlilik ve istikrar yönünden 1995-2009 aralığını değerlendirmişlerdir. Araştırma kapsamında 22 ülkede elde edilen veriler neticesinde İslami bankaların geleneksel bankalardan daha az maliyet etkin(verimli) olduğunu, daha yüksek aracılık oranına sahip olduğu, daha yüksek varlık kalitesi-sermaye/varlık oranlarına sahip olduğu ayrıca risk alma konusunda daha muhafazakâr oldukları sonuçlarına ulaşmışlardır. Yine 2008 krizinin araştırma dönemini de değerlendirmiş olan makalede kriz döneminde İslami bankaların daha iyi hisse senedi performansı ve daha düşük kredi kayıpları ile karşılaştıkları bulunmuştur.

Ada, Dalkılıç (2014) Malezya ve Türkiye'deki katılım bankalarını 2009-2011 yılları için verimlilik açısından Veri Zarflama Yöntemi ile değerlendiren çalışmanın bulgularına göre söz konusu dönemde Türkiye'deki tüm katılım bankalarında

verimlilik düşüşü yaşandığı, etkinlik değerlerinin 1'in üzerinde olmadığından uygun ölçekte üretken olmadıkları sonucuna varılmıştır. Ayrıca ilgili dönemde Türkiye katılım bankacılığının Malezya'daki İslami bankaların değerlerine yaklaştığı gözlemlenmiştir.

Bozkurt, Altıntaş, Yardımcıoğlu (2020) Türkiye'de katılım bankaları ve geleneksel bankaların büyüme üzerindeki etkilerini 2005-2016 dönemi çeyrek verilerle ARDL sınır testi kullanılarak açıklamaya çalışmışlardır. Araştırma sonuçlarına göre katılım bankacılığı ilk zamanlarda ekonomiyi olumsuz etkilerken gelişiminin artmasıyla pozitif etkilemeye başlamıştır. Geleneksel bankalar ise ekonomik büyümeyi ilk zamanlar olumlu etkilerken sonra olumsuz etkilemiştir.

Sekmen (2021) 2005Q4-2018Q8 dönemlerini Gecikmesi Dağıtılmış Otoresif Model (ARDL) ile İslami bankacılık ve geleneksel bankacılığı ekonomik büyümeye katkıları yönünden değerlendirmiştir. Modelleme sonucunda edinilen sonuca göre geleneksel bankalar katılım bankalarına göre daha fazla olumlu etki yapmaktadırlar. Gulaliyev ve diğerleri (2021) Financial Institution Stability Index (FISI) yönteminin kullanıldığı makalelerinde Türkiye, İran ve Azerbaycan'ın İslami ve geleneksel bankacılık anlamında verimlilikleri araştırılmıştır. İslami bankacılık temelli finansal sektörü olan İran'ın finansal istikrarının yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bilal ve Amin (2015) Sub-prime krizi boyunca ve sonrası için Pakistan özelinde konvansiyonel ve katılım bankacılığını karşılaştırdıkları çalışmalarında t-testi kullanılarak karşılaştırma yapılmıştır. Katılım bankacılığının İslami bankacılığa göre daha likit ve daha az riskli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Ika ve Abdullah (2011) Endonezya özelinde yapmış oldukları 2000 ve 2007 yıllarını kapsayan araştırmalarında İslami bankalar ile konvansiyonel bankaları finansal performansları açısından Mann Whitney testi ile karşılaştırmışlardır. Karlılık, likidite, risk, ödeme gücü ve verimlilik açısından yapılan karşılaştırma sonucunda İslami bankaların daha likit olmasının haricinde diğer değişkenler açısından anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Yurttadur ve Demirbaş (2017) 2010-2016 yıllarının 3 katılım bankası benzer büyüklükteki 3 mevduat bankası ile performans bakımından T-testi ile karşılaştırılmıştır. Edinilen bulgulara göre karlılık, likidite, kredi kalitesi bakımından katılım bankalarının üstün olduğu ve borçluluk ve mevduatın krediye dönüşümünde mevduat bankalarının gerisinde kaldığı sonuçlarına varılmıştır.

Doğan (2013) Dört katılım bankası ile seçilmiş dört geleneksel bankanın 2005-2011 yılları aralığında performansları T-testi kullanılarak karşılaştırılmıştır. çalışmanın sonuçlarına göre karlılıkları açısından anlamlı bir farklılık olmayıp likidite borç ödeme gücü, sermaye yeterliliği ve risk gibi kriterler açısından geleneksel bankaların üstün olduğu bulunmuştur.

Toraman, Ata, Buğan (2015) Türkiye' de faaliyet gösteren katılım ve mevduat bankalarının 2006-2014 yılları aralığı baz alınarak T-testi ile performansları analiz edilmiştir. sonuçlara göre karlılık açısından anlamlı bir farklılık olmayıp toplam aktif, likit aktif ve sermaye yeterliliğinde mevduat bankaları daha üstündür çıkarımları yapılmıştır.

Tuncay (2018) 2016 yılı verileri kullanılarak Türkiye'de faaliyet gösteren katılım bankaları ve mevduat bankaları T-testi ve Whitney-U testi aracılığıyla performans açısından değerlendirilmiştir. Buna göre karlılık, sermaye yeterliliği açısından mevduat bankaları; kaldıraç oranı ve aktif büyüme oranı açısından da katılım bankaları daha üstündür.

Kevser (2021) 12 adet bankanın 2013-2018 yılları aralığında Bonferroni testi ile yapılan araştırmanın sonuçlarına göre sermaye yeterliliğinde özel bankaların, karlılıkta kamu bankalarının daha güçlü olduğu; kamu bankalarının ise takipli alacaklarının yüksek, likiditelerinin düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

İncekara, Çetinkaya (2019) üç katılım ve üç geleneksel bankanın 2014-2018 çeyrek dönem verileri kullanılarak likidite riski duyarlılığı bakımından panel veri regresyon analizi yöntemi ile karşılaştırılmıştır. sonuçlar sorunlu kredilerin toplam kredilere oranının azalmasının konvensiyonel bankalarda likidite riskini azalttığını,

İslami bankalarda ise arttırdığını göstermektedir. ayrıca toplam varlıkların likit varlıklara oranının yüksek olmasının her iki banka türü için de anlamlı ve negatif bir ilişki vardır.

Bozik (2020) Katılım ve geleneksel bankacılığın 2006-2017 yılları için Johansen eşbütünleşme-Granger nedensellik testi ve Zivot-Andrews testlerinin kullanıldığı araştırmada her iki banka türü için de uzun dönemde kredi hacimlerinin gayri safi milli hasıla üzerinde anlamlı bir etkisi yoktur.

Öndeş ve diğerleri (2020) 2013-2016 yılları itibariyle katılım bankaları ile geleneksel bankaları Electre yöntemini kullanarak performanları bakımında analiz etmeye çalışmışlardır. araştırma sonuçları Kuveyt Türk'ün Türkiye Finans ve Şekerbank'a, Albaraka Türk'ün Şekerbank'a, TEB'in Türkiye Finans'a ve İNG'nin Türkiye Finans'a mutlak üstünlüğü sonuçları elde edilmiştir.

Tunalı, Pekçoşkun (2019) sekiz yıllık bir periyodun Panel Veri Analizi ile incelendiği çalışmada katılım bankalarının banka büyüklüğü ve mevduat oranlarının finansal performans üzerinde geleneksel bankalara göre negatif etkiye sahip olduğu bulunmuştur.

Çatıkkaş, Yatmaz, Duramaz (2018) 2010-2016 yıllarında katılım bankaları ile geleneksel bankaların; sermaye yeterliliklerinin karlılık ile olan ilişkisinin araştırıldığı çalışmanın sonuçlarına göre bankacılık sektöründe genel olarak bir düşüş olmasına rağmen katılım bankalarının daha fazla net kar payı sağladıkları görülmüştür.

Bektaş, Seki (2018) 19 mevduat ve 3 katılım bankasının 2010-2016 yılları aralığında Malmquist Toplam Faktör Verimliliği Endeksi ile rekabet gücü bakımından değerlendirilmiştir. İlgili yıllarda katılım bankalarının rekabet gücünde azalma olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yapılan literatür taramasında, bankaların performanslarını değerlendirme yöntem ve kriterlerindeki çeşitlilik dikkat çekmektedir. Sonuçlar itibariyle de bir tutarlılıktan bahsetmek güç görünmektedir. Araştırma yöntemleri olarak genel itibariyle Oran Analizleri, Veri Zarflama yöntemi, Electra Yöntemi, T-testi ve Panel

Veri Analizi kullanılarak dönemler itibariyle yıl aralıklarını baz alan çalışmaların ağırlıklı olduğu ve sonuçların yöntem ve dönemler itibariyle değişiklik gösterdiği anlaşılmaktadır.

3.METODOLOJİ

Litaretüre bakıldığında bankaların performanslarının ölçülmesi, içinde bulunulan koşullara duyarlılığının tespiti için yapılan birçok matematiksel hesaplama yöntemlerinin kullanıldığı görülmüştür. Aynı zamanda performans ölçümü için çeşitli göstergeler kullanılabilir (Bilal & Amin, 2015:78). Bu çalışmada aktif büyüklükleri bakımından katılım bankalarına yakın değerlerde olan seçilmiş 5 özel mevduat bankası ile 5 katılım bankası karlılık, risk ve borç ödeme gücü, likidite, aktif kalitesi ve sermaye yeterlilik oranları bakımından 2017 3. Çeyrek verileri ile 2021 3. Çeyrek verileri baz alınarak oran analizi yöntemi ile karşılaştırılmıştır. Oran analizleri geçmiş yılları ve endüstrideki diğer kuruluşları benzer oranları veya standart oranlar ile karşılaştırma olanağı sağlar (Akgüç, 2011:435). Çeyrek dönem veriler ile çalışmadaki amaç hem makalenin yazıldığı tarihteki en son verinin 2021 3. Çeyrek verileri olması hem de yıl sonu verileri ile çalışılacak olduğunda Covid-19 için sadece 2020 yılı, yani bir yıl temel alınarak çalışılmış olunacağıdır. Pandemi sürecinin katılım bankaları ile mevduat bankalarına etkilerinin karşılaştırıldığı çalışmada bu etkinin anlamlı olup olmadığını ortaya koyabilmek için bağımsız örneklem t-testi kullanılmıştır.

Tablo 1: Katılım Bankaları ve Mevduat Bankaları Örneklemi

Banka	Kuruluş Yılı	Aktif Büyüklük (Milyar TL)
QNB Finansbank A.Ş.	1987	229.558 TL
Denizbank A.Ş.	1997	199.628 TL
Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş.	1989	153.120 TL
Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	1927	134.466 TL
Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş.	2005	80.649 TL
Albaraka Türk Katılım Bankası	1984	68.395 TL
ING Bank A.Ş.	1984	61.673 TL

Ziraat Katılım Bankası A.Ş.	2015	54.213 TL
Vakıf Katılım Bankası A.Ş.	2015	53.294 TL
Şekerbank T.A.Ş.	1953	36.387 TL

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği, Türkiye Katılım Bankaları Birliği

TBB, BDDK, TKBB raporları ve yapılan literatür taramasında ekseriyetle kullanılan oranlamalar baz alınarak yapılan oransal çalışmalar tablo 2’de gösterildiği gibidir.

Tablo 2. Çalışmada Kullanılan Finansal Oranlar

Dönem Net Karı/Toplam Varlılar (Karlılık)
Krediler/Mevduatlar(Risk ve Borç Ödeme Gücü)
Likit Varlılar/Toplam Varlıklar (Likidite)
Takipteki Krediler/Toplam Krediler (Aktif Kalitesi)
Sermaye Yeterlilik Oranı

Kaynak: BDDK, TBB, TKBB.

3.1 Karlılık

Bütün ekonomik nitelikli faaliyetlerin nihai amacı kar sağlamaktır. Bankalar da karlarını maksimize etmek isterler. Bu duruma etki eden birçok faktör olsa da bankaların ne kadar kar elde edebileceği çalıştıkları piyasa ortamıyla da yakından ilgilidir (Parasız, 2014:110).

Tablo 3, her iki banka türü için, 2017Ç3-2021Ç3 dönemleri itibariyle oransal çalışmanın sonuçlarını göstermektedir.

Tablo 3: Karlılık Oranları

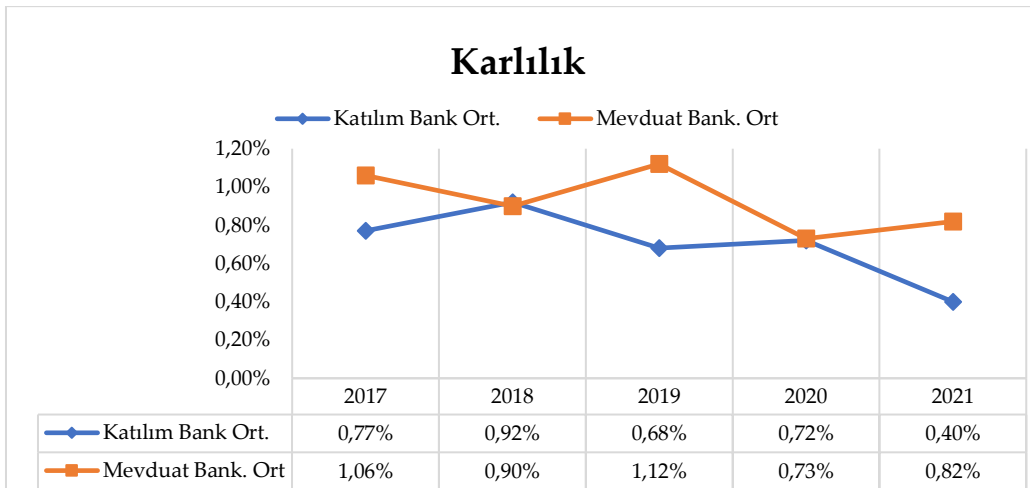
Bankalar	2017	2018	2019	2020	2021
Kuveyt Türk	%1,01	%0,86	%0,81	%0,67	%0,75
Türkiye Finans	%0,74	%0,62	%0,39	%0,73	%0,05
Albaraka	%0,41	%0,83	%0,02	%0,20	%0,06
Ziraat Katılım	%0,81	%1,11	%1,25	%0,94	%0,04
Vakıf Katılım	%0,86	%1,20	%0,93	%1,06	%1,09

Katılım Bank Ort.	%0,77	%0,92	%0,68	%0,72	%0,40
QNB Finansbank	%1,02	%0,96	%1,12	%0,79	%0,86
Denizbank	%1,22	%1,15	%0,68	%0,81	%1,31
TEB	%1,38	%0,82	%0,77	%0,85	%0,69
ING	%1,42	%1,33	%2,27	%1,19	%1,07
Şekerbank	%0,27	%0,24	%0,77	%0,03	%0,15
Mevduat Bank. Ort	%1,06	%0,90	%1,12	%0,73	%0,82

Kaynak: BDDK, TKBB

Tablo 3'e bakıldığında ING Bank'ın yüksek karlılık oranı ile çalıştığı ve 2021Ç3'te Türkiye Finans, Albaraka Türk ve Ziraat Katılım bankalarının karlılığında yüksek oranlarda düşme olduğu görülmektedir.

Grafik 1: Karlılık

Kaynak: BDDK ve TKBB verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

İlgili dönemler itibariyle katılım bankaları ile mevduat bankalarının birinin karlılığı arttığında ötekinin azaldığı ya da tam tersi durumun yaşandığı görülmektedir.

Tablo4:T-Test: Eşit Varyanslar Varsayarak İki

Örn

	<i>KatılımBankOrt.</i>	<i>Mevduat Bank. Ort.</i>
Ortalama	0,00698	0,00926
Varyans	0,000003602	0,000002648

Gözlem	5	5
Birikimli Varyans	0,000003125	
Öngörülen Ortalama Fark	0	
df	8	
	-	
t Stat	2,039293995	
P(T<=t) tek-uçlu	0,037878401	
t Kritik tek-uçlu	1,859548038	
P(T<=t) iki-uçlu	0,075756802	
t Kritik iki-uçlu	2,306004135	

Seçilmiş mevduat ve katılım bankalarında karlılık bakımından yıllar itibariyle gerçekleşen değişmelerin istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı 0,05 anlamlılık düzeyine göre test edilmiş olup, sonuç olarak anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

3.2 Risk ve Borç Ödeme Gücü

Bankalar tasarruf sahiplerinden topladığı mevduatları kredi olarak pazarlayan kurumlardır (Öztürk, 2014:84). Ancak kullanılan krediler ekseriyetle uzun vadeli olmakta toplanan fonlar ise kısa vadeli olmaktadır. Bu durum özellikle belirsizlik ve kriz zamanlarında mevduatlarını bankalardan çekmek isteyen mevduat sahiplerinin bir anda bankalara yönelebilmesi nedeniyle bankalar için bir zafiyet taşımaktadır.

Tablo 5: Risk ve Borç Ödeme Gücü

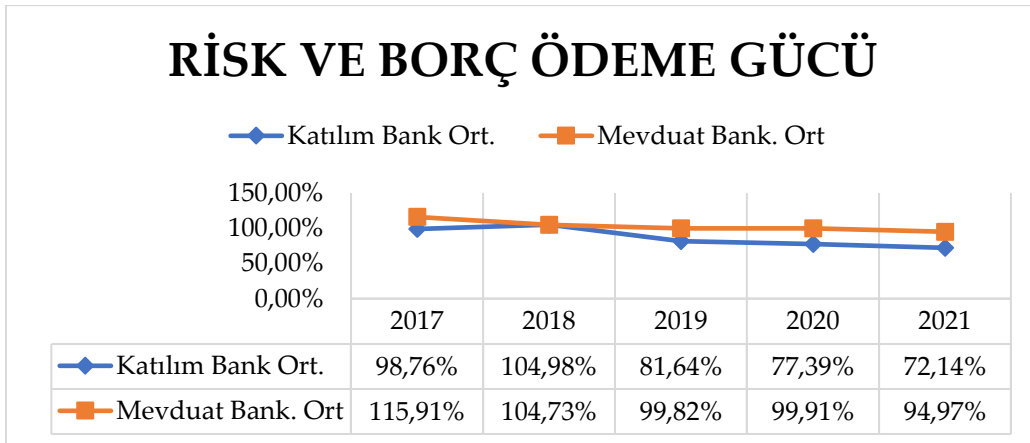
Bankalar	2017	2018	2019	2020	2021
Kuveyt Türk	%92,03	%92,87	%66,89	%62,04	%57,28
Türkiye Finans	%116,88	%112,73	%78,84	%84,20	%76,40
Albaraka	%95,31	%101,59	%81,19	%80,13	%72,37
Ziraat Katılım	%109,55	%109,27	%107,53	%85,09	%79,19
Vakıf Katılım	%80,03	%108,45	%73,76	%75,48	%75,45
Katılım Bank Ort.	%98,76	%104,98	%81,64	%77,39	%72,14

QNB Finansbank	%116,29	%114,25	%112,38	%108,96	%108,30
Denizbank	%96,94	%102,69	%103,50	%112,87	%107,93
TEB	%117,05	%96,77	%106,03	%87,97	%90,61
ING	%142,84	%119,87	%87,31	%105,08	%82,38
Şekerbank	%106,45	%90,07	%89,89	%84,67	%85,65
Mevduat Bank. Ort	%115,91	%104,73	%99,82	%99,91	%94,97

Kaynak: BDDK, TKBB

Tablo 5'e bakıldığında 2017Ç3 ve 2018Ç3 de hem katılım hem de mevduat bankalarının çoğunun topladıkları mevduatın üzerinde kredi kullandığı görülmektedir. 2017 ve 2018 yıllarının kredi mevduat oranı anlamında riskli yıllar olduğu görülmektedir.

Grafik 2: Risk ve Borç Ödeme Gücü

Kaynak: BDDK ve TKBB verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

Grafik 2, her iki banka türü için de 2019 sonrası azalan bir seyir görülmektedir. BDDK verileri incelendiğinde kredilerin mevduatlara oranındaki azalmanın nedeninin mevduatlardaki artışın kredi artış tutarlarından yüksek olmasından kaynaklandığı görülmektedir (BDDK, 2021). Ceteris paribus varsayımı altında bu durumun bankaların 'risklilik durumları' açısından olumlu olduğunu söylemek mümkündür.

Tablo 6: T-Test: Eşit Varyanslar Varsayarak İki Örnek

	<i>Katılım Bank</i>	<i>Mevduat Bank.</i>
	<i>Ort.</i>	<i>Ort</i>
Ortalama	0,86982	1,03068
Varyans	0,020087	0,006344
Gözlem	5	5
Birikimli Varyans	0,013216	
Öngörülen Ortalama Farkı	0	
df	8	
t Stat	-2,21245	
P(T<=t) tek-uçlu	0,02893	
t Kritik tek-uçlu	1,859548	
P(T<=t) iki-uçlu	0,05786	
t Kritik iki-uçlu	2,306004	

Pandemi döneminde (2020-2021) kredi mevduat oranlarında görülen azalma seyrinin t-testi ile anlamlı olup olmadığına bakıldığında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir.

3.3 Likidite

Likidite kavramı bankalar için oldukça önemli bir kavramdır. Likit değerlerin yeterli düzeyde olması likidite amacının gerçekleşmesi için zorunlu bir unsurdur (Karaca&Kanişlı, 2015:29).

Çalışmada likidite kavramının ölçümü için likit varlıklar/toplam varlıklar oranlaması tercih edilmiştir. Tablo 5 seçilmiş katılım ve özel mevduat bankaları için 2017Ç3 ve 2021Ç3 verilerine dayalı sonuçları göstermektedir.

Tablo 7: Likidite

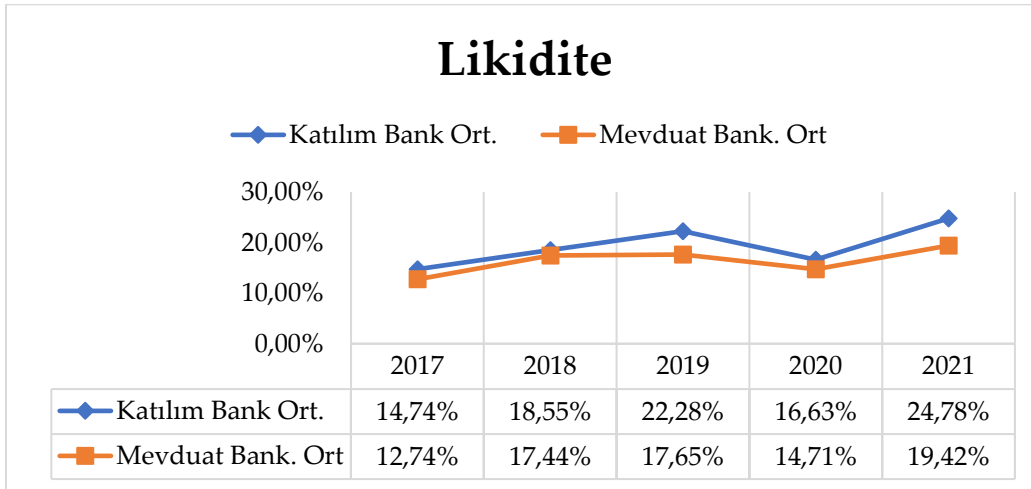
Bankalar	2017	2018	2019	2020	2021
Kuveyt Türk	%14,16	%22,75	%25,36	%16,95	%29,00
Türkiye Finans	%14,71	%20,21	%26,57	%15,83	%24,72

Albaraka	%15,41	%21,25	%24,48	%20,72	%26,14
Ziraat Katılım	%11,89	%11,62	%10,35	%12,71	%19,56
Vakıf Katılım	%17,52	%16,94	%24,64	%16,95	%24,50
Katılım Bank Ort.	%14,74	%18,55	%22,28	%16,63	%24,78
QNB Finansbank	%13,13	%13,69	%13,63	%12,90	%15,83
Denizbank	%14,36	%15,98	%12,12	%14,09	%17,35
TEB	%11,79	%22,82	%18,24	%17,53	%19,42
ING	%13,99	%20,35	%32,23	%15,26	%27,31
Şekerbank	%10,42	%14,36	%12,02	%13,77	%17,18
Mevduat Bank. Ort	%12,74	%17,44	%17,65	%14,71	%19,42

Kaynak: BDDK, TKBB

Özellikle kısa vadeli yükümlülüklerin ödenmesi açısından önem arz eden likidite oranı bakımından Kuveyt Türk ve Türkiye Finans bankalarının genel olarak diğer bankalara göre yüksek olduğu görülmektedir.

Grafik 3: Likidite

Kaynak: BDDK ve TKBB verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

Seçili bankalar için likit varlıklar/ toplam varlıklar rasyosuna göre; yıllar itibariyle paralel seyretmekle birlikte, katılım bankalarının 2017-2021 yılları aralığında mevduat bankalarına göre daha likit olduğu görülmektedir.

Tablo 8: T-Test: Eşit Varyanslar Varsayarak İki Örnek

	<i>Katılım Bank</i>	<i>Mevduat</i>
	<i>Ort.</i>	<i>Bank.Ort</i>
Ortalama	0,19396	0,16392
Varyans	0,001684	0,0007
Gözlem	5	5
Birikimli Varyans	0,001192	
Öngörülen Ortalama Farkı	0	
df	8	
t Stat	1,375685	
P(T<=t) tek-uçlu	0,103101	
t Kritik tek-uçlu	1,859548	
P(T<=t) iki-uçlu	0,206203	
t Kritik iki-uçlu	2,306004	

Likidite oranı açısından katılım bankaları ortalaması 0,19396, mevduat bankaları ortalaması 0,16392 olmakla birlikte 0,05 anlamlılık düzeyine göre P(T<=t) iki uçlu 0,206203 sonucuna göre anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir.

3.4 Aktif Kalitesi

Piyasa koşullarındaki bozulmalar ya da kriz durumlarında banka müşterileri ekonomik koşullarının olumsuz etkilenmesinden dolayı aldıkları kredileri ödeyemez duruma gelmektedirler. Bu durum bankaların varlık kalitesini, karlılığını, riskliliğini, likiditesini, gelir-gider dengesini olumsuz etkileyecektir.

Covid-19 piyasaları etkilemiş olup, pandeminin bankacılık sektörünün aktif kalitesine olan etkisi takipteki krediler/toplam krediler rasyosu açısından 2017Ç3 ve 2021Ç3 döneminde tablo 9'da gösterilmiştir.

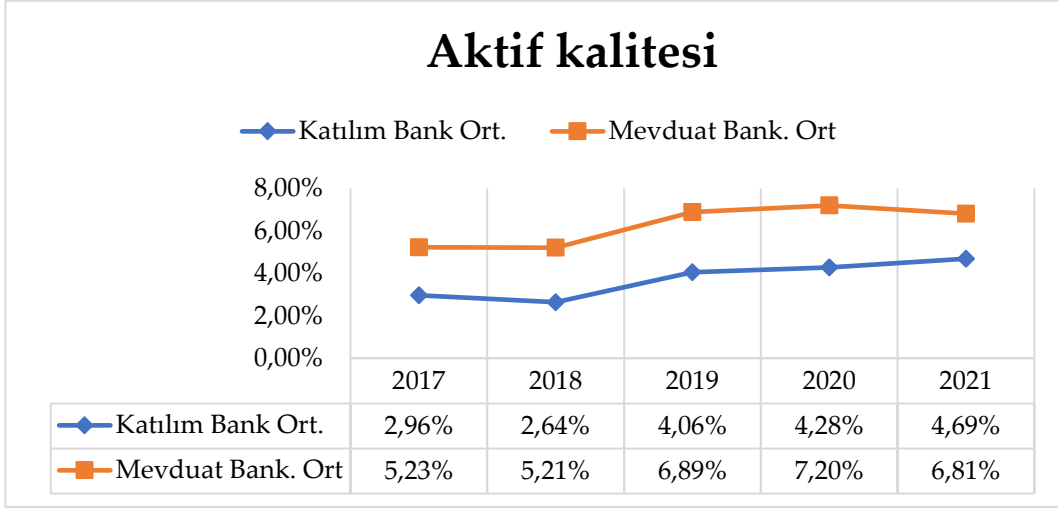
Tablo 9: Aktif Kalitesi

Bankalar	2017	2018	2019	2020	2021
Kuveyt Türk	%2,64	%1,98	%5,92	%7,06	%8,33
Türkiye Finans	%5,92	%4,72	%4,75	%4,53	%4,91
Albaraka	%5,69	%4,94	%4,77	%3,93	%4,21
Ziraat Katılım	%0,35	%0,68	%2,31	%3,02	%3,11
Vakıf Katılım	%0,22	%0,90	%2,56	%2,87	%2,89
Katılım Bank Ort.	%2,96	%2,64	%4,06	%4,28	%4,69
QNB Finansbank	%7,67	%5,23	%7,15	%6,91	%6,14
Denizbank	%4,81	%6,91	%8,70	%10,41	%11,09
TEB	%3,28	%3,34	%4,88	%4,96	%3,92
ING	%4,67	%4,10	%5,56	%4,86	%5,07
Şekerbank	%5,73	%6,48	%8,15	%8,87	%7,81
Mevduat Bank. Ort	%5,23	%5,21	%6,89	%7,20	%6,81

Kaynak: BDDK, TKBB

Tablo 9 incelendiğinde kamu katılım bankaları olan Ziraat Katılım ve Vakıf Katılım bankalarının hem diğer katılım bankalarından hem de mevduat bankalarından daha düşük bir oranda krediyi takibe aktardığı görülmektedir. Ayrıca Denizbank ve Kuveyt Türk'teki 2020 ve 2021 dönemlerindeki artışın dikkat çekici olduğu düşünülmektedir.

Takibe aktarım, ekonominin geneline de ciddi zararlar verdiği için düzenleyici otorite pandemi döneminde takibe aktarımın önüne geçmek ve azaltmak için tedbirler almıştır. Örneğin 30 Eylül 2021'e kadar ödenmesi gereken kredilere esneklik getirmiştir. Buna göre takibe aktarım için daha önce 90 gün olan süre 180 güne çıkarılmış olup takibe aktarılmadan önce 180 gün beklenilmesi uygulamasına devam edilmektedir (bloombergth.com, 2021). Kısa vadede etkili olabilecek bazı tedbirlerin uzun vadedeki etkisi yeni çalışmaların konusu olmaya devam edecektir.

Grafik 4: Aktif Kalitesi

Kaynak: BDDK ve TKBB verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

İncelenen beş yıllık dönem içerisinde mevduat bankalarının kredileri takibe aktarma oranının daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 10: T-Test: Eşit Varyanslar Varsayarak İki Örnek

	<i>Katılım Bank</i> <i>Ort.</i>	<i>Mevduat Bank</i> <i>Ort</i>
Ortalama	0,03726	0,06268
Varyans	7,78E-05	9,37E-05
Gözlem	5	5
Birikimli Varyans	8,57E-05	
Öngörülen Ortalama Farkı	0	
df	8	
t Stat	-4,34039	
P(T<=t) tek-uçlu	0,001239	
t Kritik tek-uçlu	1,859548	
P(T<=t) iki-uçlu	0,002477	
t Kritik iki-uçlu	2,306004	

Grafik 4’te aktif kalitesi bakımından katılım bankaları lehine olan durumun istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığına bakıldığında, bu farkın anlamlı olduğu sonucuna varılmıştır.

3.5 Sermaye Yeterlilik Oranı

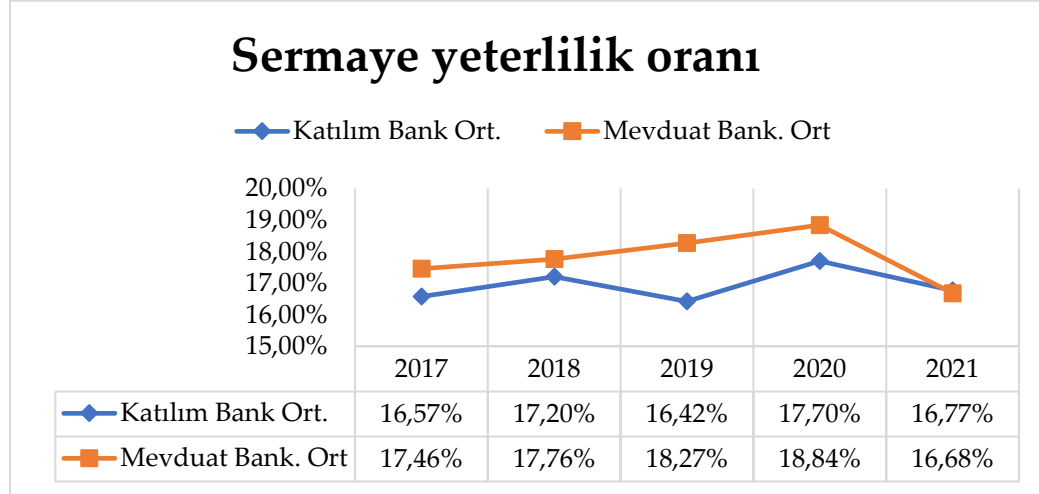
Sermaye yeterlilik oranı, üç temel risk unsurunun(kredi riski, piyasa riski, operasyonel risk) öz kaynaklara oranından oluşmaktadır. Bu oranın BASEL kriterlerine göre % 8’den büyük olması beklenir (Candan&Özün, 2014: 414).

Tablo 11: Sermaye Yeterlilik Oranı

Bankalar	2017	2018	2019	2020	2021
Kuveyt Türk	%17,37	%19,03	%19,42	%22,65	%19,67
Türkiye Finans	%18,29	%19,03	%17,67	%15,66	%17,16
Albaraka	%17,37	%17,53	%13,16	%15,29	%12,98
Ziraat Katılım	%14,59	%14,27	%16,60	%15,68	%12,89
Vakıf Katılım	%15,24	%16,13	%15,27	%19,24	%21,13
Katılım Bank Ort.	%16,57	%17,20	%16,42	%17,70	%16,77
QNB Finansbank	%15,56	%16,01	%15,79	%17,29	%15,21
Denizbank	%19,53	%21,02	%18,21	%19,69	%17,13
TEB	%16,83	%16,58	%16,53	%19,01	%17,01
ING	%20,85	%21,04	%26,96	%24,31	%19,92
Şekerbank	%14,53	%14,13	%13,86	%13,88	%14,14
Mevduat Bank. Ort	%17,46	%17,76	%18,27	%18,84	%16,68

Kaynak: BDDK, TKBB

Seçili tüm bankalar için sermaye yeterlilik oranı BASEL kriterlerinin oldukça üzerinde seyretmektedir.

Grafik 5: Sermaye Yeterlilik Oranı

Kaynak: BDDK ve TKBB verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

BASEL'in %8 minimum olmasını tavsiye ettiği sermaye yeterlilik oranı BDDK tarafından %12 minimum olarak uygulanır. Çalışmaya konu bankaların hepsinin %12'nin üzerinde olduğu görülmektedir.

Tablo 12: T-Test: Eşit Varyanslar Varsayarak İki Örnek

	<i>Katılım Bank Ort.</i>	<i>Mevduat Bank.Ort</i>
Ortalama	0,16932	0,17802
Varyans	2,7E-05	6,69E-05
Gözlem	5	5
Birikimli Varyans	4,69E-05	
Öngörülen Ortalama Farkı	0	
df	8	
t Stat	-2,0078	
P(T<=t) tek-uçlu	0,039775	
t Kritik tek-uçlu	1,859548	
P(T<=t) iki-uçlu	0,079549	
t Kritik iki-uçlu	2,306004	

2017Ç3 ve 2021Ç3 verileri için yapılan sermaye yeterlilik oranı çalışmasının sonuçlarına göre katılım bankaları ve mevduat bankaları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir.

4.SONUÇ

Bu çalışmada, çalışma metotlarının farklı olduğu kabul edilen katılım bankaları ile geleneksel bankaların Covid-19 döneminde etkilenme düzeyleri ve bu etkilenmenin her iki banka türü için anlamlı olup olmadığı Türkiye özelinde araştırılmıştır. Katılım bankalarının mevduat bankalarına göre çok az sayıda olması çalışma açısından bir kısıtlılık nedenidir. Bundan dolayı çalışma örneklem oluşturması için aktif büyüklük bakımından mevcut katılım bankalarına yakın beş mevduat bankası seçilerek yapılmıştır. Türkiye Emlak Katılım bankası 2019 yılında faaliyet izni almış olup yeterli verisi olmadığından çalışma kapsamı dışında tutulmuştur. Çalışma 2017Ç3 ile 2021Ç3 verileri ile yapılmıştır. Katılım ve mevduat bankaları karlılık, risk ve borç ödeme gücü, likidite, aktif kalitesi ve sermaye yeterlilik oranı kriterleri açısından değerlendirilmiştir. Ayrıca çalışma COVID-19 pandemisi devam ederken yapılmış olup, bu durumun çalışmanın kısıtlarından bir diğerini oluşturmasıyla birlikte sonraki çalışmalar için katkı sağlaması amaçlanmıştır.

Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre; karlılık açısından yıllar itibariyle dalgalanmalar olmakla birlikte mevduat bankaları 2018 yılı haricinde daha karlı görülmektedir. t-testi sonuçlarına göre ilgili yıllar itibariyle karlılık açısından anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Risk ve borç ödeme gücü bakımından mevduat bankalarının topladıkları mevduata oranla daha yüksek düzeyde kredi kullandırdıkları ancak her iki banka türü özelinde bu farklılığın anlamlı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.2017-2021 yılları arasında katılım bankalarının daha likit olduğu görülmektedir. Ancak t-testi sonucuna göre anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir. Aktif kalitesi açısından katılım bankaları mevduat bankalarına oranla üstün görünmektedir. Takibe aktarım, mevduat bankalarında katılım bankalarına göre yıllar itibariyle 0.02542 daha yüksek olup istatistiksel olarak bu farkın anlamlı olduğu t-testi

sonuçlarından elde edilmektedir. Sermaye yeterlilik oranı açısından hem katılım bankaları hem de mevduat bankaları gerekli yeterliliğe sahip olup, her iki banka türü için ilgili yıllar itibariyle anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir.

Sonuç olarak; yapılan çalışma sonucunda elde edilen verilerin t-testi aracılığıyla sınanması neticesinde aktif kalitesi bakımından katılım bankalarının mevduat bankalarından pandemi sürecinde üstün bir seyir izlediği, diğer değişkenler açısından ise anlamlı bir farklılık olmadığı bulunmuştur.

KAYNAKÇA

- Akgüç, Ö. (2011). *Mali Tablolar Analizi*. istanbul: Avcıol Basım Yayın.
- Altun Ada, A., & Dalkılıç, N. (2014). Efficiency Analysis in Islamic Banks: A Study for Malaysia and Turkey. *BDDK Bankacılık ve Finansal Piyasalar Dergisi*, 9-32.
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu*. (2021). <https://www.bddk.org.tr/BdrUyg> adresinden alındı
- BDDK*. (2021). <https://www.bddk.org.tr/bultenaylik> adresinden alındı
- Beck, T., Demirgüç-Kunt, A., & Merrouche, O. (2013). Islamic vs. Conventional Banking: BusinessModel, Efficiency and Stability. *Journal of Banking and Finance*, 433-447.
- Bektaş, S., & Seki, İ. (2018). Türk Bankacılık Sektöründeki Katılım Bankaları ile Mevduat Bankalarının Rekabet Gücü Bakımından Karşılaştırılması . *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 197-215.
- bloombergth.com*. (2021). <https://www.bloomberght.com/bddk-bazi-pandemi-duzenlemelerini-eylul-sonuna-uzatti-2282667> adresinden alındı
- Bilal, M., & Amin, H. (2015). Financial Performance of İslamic and Convantional Banks During and After US Sub-prime Crisis in Pakistan:A Comparative Study. *GJAT*, 73-88.
- Bozik, M. S. (2020). İmpact of Participation Aand Convantional Banks on Economic Growth: Case of Turkey . *İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi*, 69-85.
- Bozkurt, M., Altıntaş, N., & Yardımcıoğlu, F. (2020). Katılım Bankacılığı ve Konvansiyonel Bankacılığın Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkileri: Türkiye Üzerine Bir İnceleme. *International Journal of Islamic Economics and Finance Studies*, 95-114.
- Candan, H., & Özün, A. (2014). *Bankalarda Risk Yönetimi ve Basel II*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Çatıkkaş, Ö., Yatmaz, A., & Durmaz, S. (2018). Basel Sermaye Yeterliliği Oranındaki Değişimin Türk Bankacılık Sektörü Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi: Katılım

- Bankaları ve Geleneksel Bankaların Karşılaştırmalı Oran Analizi. *Journal of Business Research Turk*, 839-852.
- Demir, O., & Esen, A. (2021). Covid 19'un Yıkıcı Ekonomik Etkileri ve Türkiye Ekonomisinde Dönüşüm İhtiyacı. *Journal of Emerging Economies and Policy*, 88-105.
- Dietz, M., Cloude Nadeau, M., Ferreira, N., & Sengupta, J. (2021). *The great divergence McKinsey Global Banking Annual Review 2021*. McKinsey & Company.
- Doğan, M. (2013). Katılım ve Geleneksel Bankaların Finansal Performanslarının Karşılaştırılması: Türkiye Örneği. *Muhasebe ve Finans Dergisi*, 175-188.
- Ekren, N., & Asal, U. (2020). Kriz ve Sonrası Dönemlerde Ekonomilerin/Piyasaların İşlerliği ile Hükümet Destekleri/Devlet Yardımları Uygulamaları İlişkisi:Ekonomi Polititğin Yeni Normali. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 370-393.
- Gulaliyev, M. G., Kashiyeva, E. N., Kashiyeva, F. S., Huseynova, A. T., Alijanova, S. M., & Hakimova, Y. A. (2021). The Ecomomic Efficiency of Traditional and İslamic Banking (a Comparative Analysis of the Turkish,Azerbaijani, İranian Banking Sectors). *Comparative Economic Research, Central and Eastern Europe*, 141-159.
- Global Financial Stability Report* . (2020, 04). <https://www.imf.org/en/Publications/GFSR/Issues/2020/04/14/global-financial-stability-report-april-2020> adresinden alındı
- Ika, S. R., & Abdullah, N. (2011). A Comparative Study of Financial Performance of İslamic Banks and Convantioanal Banks in Indonesia. *International Journal of Business and Social Science*, 199-208.
- İncekara, A., & Çetinkaya, H. (2019). Likidity Risk Management: A Comparative Analysis of Panel Data Between İslamic and Conventional Banking in Turkey. *Procedia Computer Science*, 955-963.
- Karaca, S. S., & Kanışlı, E. (2015). *Finansal Yönetim*. Samsun: Fakülte Yayınevi.

- Kahraman, Y. E. (2020). Katılım Bankacılığının Türkiye'deki Gelişimi ve Geleceği. *Bankacılık ve Sermaye Piyasası Araştırmaları Dergisi*, 55-71.
- Kevser, M. (2021). Banka Türlerinin Karşılaştırmalı Finansal Performans Analizi: Türkiye için Ampirik Bir Araştırma. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 61-80.
- Öndeş, T., Çalı, M., Aydın, S., & Muti, A. (2020). Türkiye'de Bulunan Ticari Bankalar ile Katılım Bankaları'nın ELECTRE Yöntemi ile Performans Analizi . *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 689-710.
- Öztürk, N. (2014). *Para Banka Kredi*. Ankara: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Parasız, İ. (2014). *Modern Bankacılık Teori ve Uygulama* . Bursa: Ezgi Kitapevi.
- Sekmen, T. (2021). Islamic Banking and Economic Growth in the Dual Banking System. *Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 183-196.
- Şensoy, N., Bayraktar, O., & Arslan, H. (2020). *Covid-19 Salgınının Neden Olduğu Ekonomik Duraksamanın Katılım Bankaları Üzerindeki Etkileri*. İstanbul: İstanbul Ticaret Üniversitesi.
- Toraman, C., ATA, H. A., & Buğan, M. F. (2015). Mevduat ve Katılım Bankalarının Karşılaştırmalı Performans Analizi. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 301-311.
- Tunalı, H. N., & Pekçoşkun, K. (2019). Geleneksel Bankalar ve Katılım Bankaları İçin Panel Veri Analizi: Türkiye Örneği . *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi* , 1583-1601.
- Tuncay, M. (2018). Katılım Bankaları ile Mevduat Bankalarının Finansal Performanslarının Karşılaştırılması . *Injosos Al-Farabi International Journal On Social Sciences* , 160-177.
- Türkiye Bankalar Birliği*. (2021). <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59> adresinden alındı
- Türkiye Katılım Bankaları Birliği*. (2021). <https://tkbb.org.tr/veri/bilancoarsiv> adresinden alındı

Yörük Eren, F., Özdağoğlu, A., & Bekçi, İ. (2021). Katılım Bankalarının Camels Oranlarının Analizi: Multimoora ve Maut Yöntemleri ile Bir Araştırma. *Vizyoner Dergisi*, 552-572.

Yurttadur, M., & Demirbaş, H. (2017). Türkiye'de Bulunan Katılım Bankaları ve Özel Sermayeli Mevduat Bankalarının Finansal Performanslarının Karşılaştırılması. *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 89-118.

WHO Coronavirus (COVID-19) Dashboard. (2021, 12 04). World Health Organization: <https://covid19.who.int/> adresinden alındı